

COMMISSIE VRIENDEN GIJSBRECHT VAN AEMSTELPARK

MONUMENTAAL, VERRASSEND EN IN BEWEGING

Bestuur: M. Disselhoff, I. Boon, S. Konijn, M. Stoop vriendengvapark@live.nl

Aanleiding

Op initiatief van de Commissie Ruimtelijke Ordening van Stichting Wijkontmoetingscentrum Buitenveldert hebben bewoners en bezoekers zich in 2014 uitgesproken als Vrienden van het Gijsbrecht van Aemstelpark. Op 19 december 2014 is een Plan voor Medebeheer ingediend bij het Algemeen Bestuur Zuid, waarin aangegeven op welke wijze de Vrienden willen bijdragen aan de bevordering van het gebruik van het park. Aanleiding: veranderende samenstelling van bewoners, de kaders (o.a. beleidsparticipatie) en gebiedsagenda's van de gemeente alsmede de toekomstbestendigheid van dit bijzondere stadspark uit 1958.

Feiten

1. **De bevolking in Buitenveldert/Zuidas** wijzigt van samenstelling: meer jonge gezinnen, studenten en expats. Het park moet voor alle bewoners een recreatieve functie bieden.
2. Onlangs is gebleken dat de luchtvervuiling door vliegverkeer hier sterk toeneemt, maar ook het autoverkeer en de bouwwerkzaamheden voor Zuidas zijn van grote invloed zijn op de luchtkwaliteit. **Het park is daarom van levensbelang als groene long.**
3. Een plan voor medebeheer leidt niet alleen tot meer kwaliteit van de groene openbare ruimte, maar vooral ook tot een hogere **sociale kwaliteit, de succesfactor van een wijk**. De VGvA werken samen met andere organisaties om alle doelgroepen te bedienen.
4. Het park is onderdeel van de Hoofdgroenstructuur en vormt de **groene as tussen het Amsterdamse Bos en het Amstelpark**.
5. Het deelgebied De Eilanden heeft **Rijksmonumentale status** vanwege het uitzonderlijk functionalistische ontwerp van Wim Boer in aansluiting op de wijk.
6. Het park is uitermate **verrassend**, multifunctioneel en met een bijzondere identiteit. Ons plan biedt verschillende routes (bomen, kunst, sport, e.a.) en activiteiten (zoals culturele en natuureducatieve).
7. In 2015 zijn de Vrienden verenigd in een aparte commissie van Stichting Wijkontmoetingscentrum Buitenveldert. 2015 zal ook het jaar zijn waarin allerlei activiteiten worden gestart.

Routes, excursies, activiteiten Vrienden

Door het park is een sportroute uitgezet, maar de opzet van een kunstroute, bomenroute, fietsroute e.a. is in de maak. Het is de bedoeling dat verbinding ontstaat tussen bewoners van Buitenveldert/Zuidas, jong, oud, scholier, student, Nederlander of expat. De overkapping van het podium met de Levensboom zal ertoe bijdragen dat het Ontmoetingseiland – naast de jaarlijkse dodenherdenking - met name op de zaterdag- of zondagmiddagen toneel is van kleinschalige culturele evenementen.

Prijswinnend functionalistisch ontwerp

In 1958 startte de aanleg van Buitenveldert, volgens richtlijnen vastgelegd in het beroemde Algemeen Uitbreidingsplan uit 1934, afkomstig van de gemeentelijke afdeling Stadsontwikkeling. Een ruim opgezette, rechthoekig gestructureerde wijk met veel groen en verbindende waterpartijen was het resultaat. Voor de uitwerking van de centrale parkzone die zich in het hart van de wijk van oost naar west moest uitstrekken – later Gijsbrecht van Aemstelpark genoemd – werd in 1958 een ontwerpprijsvraag uitgeschreven. De inzending van tuin- en landschapsarchitect Wim Boer (1922-2000) kwam als winnaar uit de bus en het park werd tussen 1958 en 1968 grotendeels naar zijn ontwerp aangelegd.

Net als de aangrenzende stadswijk vertoont het park de kenmerken van een nieuw-zakelijke of functionalistische ontwerpovvatting, met een heldere rechte lijnige opzet die bovendien aansluit op het Buitenveldertse stratenpatroon. Het park ligt ten noorden van de Van Nijenrodeweg en strekt zich uit tussen de Amstelveenseweg en de Europaboulevard. Het park moest in de eerste plaats wijkpark zijn voor de 30.000 bewoners van het nieuwe stadsdeel. Met een breedte van 230 meter en een lengte van 2150 meter vormt het tevens de groene verbinding tussen de recreatiegebieden van het Amstelpark en het Amsterdamse Bos. De belangrijkste noord-zuid verkeersaders door de wijk verdelen het park in een opeenvolging van afzonderlijke kamers.

Om toch van het park één geheel te maken kende Wim Boer een belangrijke rol toe aan de Van Nijenrodeweg. Door een strakke zeshoekige rij van platanen kreeg deze het karakter van een promenade, met een breed fiets- en wandelpad langs de rijweg. Overeenkomstig Boer's visie dat het park een integraal onderdeel van de stedenbouwkundige structuur van de wijk moest vormen, sluit het padennet binnen het park aan op de wijk. Dat blijkt ook uit de benaming van de paden in het park: Twikkel, Cannenburg, Hunneschans, De Kamp, Enzerinck, Hinderstein en Moersbergen.

Inmiddels geldt dit modernistische stadspark als een hoogtepunt van na-oorlogse tuinarchitectuur. Het is een karakteristiek voorbeeld hoe in de periode van de Wederopbouw werd gestreefd naar de integratie van groen in de gebouwde omgeving. Revolutionair was het gebruik van harde materialen als beton en asfalt in contrast met een natuurlijke beplanting. Het Park is onderdeel van het Beschermingsprogramma Wederopbouw 1959-1965. Het midden gedeelte, De Eilanden, heeft in 2015 de Rijksmonumentenstatus gekregen.

Rijksmonumentenstatus van het deel De Eilanden

Dit deel van het park is als eerste aangelegd en is, ondanks latere veranderingen, het dichtst bij de oorspronkelijke aanleg gebleven. Het bestaat uit drie eilanden op rij, ieder met een verschillende functie: een westelijk deel met ligweiden en bosbeplanting, een middeldeel met een plein met platanen (Ontmoetingseiland genoemd) en een oostelijk deel met een geometrisch opgezette bloementuin en een pleintje omgeven door een begroeide pergola. Alle delen zijn omgeven door water, randbeplanting en hoog opgaande bomen en met bruggen (ca. 1962) verbonden met de omliggende bebouwing. Essentie van het ontwerp is een afwisseling tussen rechthoeken en vierkanten. Een rechthoek dient om richting of beweging aan te geven, een vierkant, zoals het bloemeneiland, fungeert als rustpunt. In het ontwerp komen steeds dezelfde maatverhoudingen terug; ze zijn ook doorgevoerd in de door Aldo van Eyck ontworpen banken (ca. 1962) en in de maat van de bestrating op het Ontmoetingseiland.

Het Ontmoetingseiland is door noord-zuid lopende wandel- en fietsroutes met de wijk en het winkelcentrum verbonden en vormt daardoor als het ware het hart van het GvA-park. In het ontwerp van Wim Boer kreeg het bij uitstek een sociale en culturele functie toegedacht. Architect D.L. Sterenberg ontwierp daarvoor een kiosk (die door brand verloren is gegaan) en een rond podium voor muziekkuitvoeringen. De brede waterpartijen om het eiland heen waren bedoeld om in de zomer op te spelevaren en in de winter op te schaatsen.

Vanaf 2011 is de oorspronkelijke vormgeving van het plein zoveel mogelijk in ere hersteld. Het podium is gerestaureerd, evenals de Aldo van Eyck-banken, het bestratingspatroon en de taluds van de kademuren. Ook is er waterberging toegevoegd. In 2014 is een nieuw herdenkingsmonument van Mischa Rakier en een overkapping van het podium geplaatst ontworpen door Angie Abbink.

Beplanting

Het park is met voornamelijk inheemse bomen en struiken beplant. Wilg en populier moesten zorgen voor een snel groeiend bomenbestand. Inmiddels staan er vele (bijzondere) boomsoorten: platanen, essen, esdoorns, eiken, berken, beuken, vleugelnootbomen, iepen, tamme kastanjes, valse acacia's,

lijsterbesbomen, moerbeibomen, valse christusdoorn, vaantjesboom, moerascypressen en sierappels. Maar ook de gingko biloba, sequoia, tulpenboom, katsura en judasboom, Amerikaanse lindes zijn aanwezig. Als struiken: krentenboompje, kornoelje, liguster, orchidee, Gelderse roos, hazelaar, forsythia, spirea, botanische rozen, wintergroene berberis en cotoneaster. Als klimplanten voor de pergola op het Ontmoetingseiland: kamperfoelie, Wisteria en klimrozen.

Ecolint, waterberging, de werf

Delen van het park zijn opgenomen in het ecolint dat onderdeel is van de Ecologische Hoofdstructuur van Amsterdam. In 1995 is de aanleg van het verschaalde ecolint door Waternet gestart in samenwerking met de omliggende stadsdelen.

In het park is extra waterberging toegevoegd, zijn eekhoornbruggen aangebracht over de wegen die het park doorsnijden en worden de verbindingen tussen de wateroevers verbeterd met financiële steun van het Groeifonds Groen Zuidas. Als afronding van de eerste fase van het herinrichtingsplan van 2007 werd in 2008 een oostelijke kamer van het park uit de Hoofdgroenstructuur gehaald. Daarvoor in de plaats kwam een museale stadsdeelwerf met parkeerplaats, waterberging en ecolint. Het gebouw van Claus en Kaan architecten werd in april 2009 onderscheiden met de Gouden A.A.P.

De Weide

Het gedeelte tussen de Van der Boechorststraat en de Buitenveldertselaan is opgezet als een grote open ruimte met speelweides waarin bijzondere boomgroepen zijn geplaatst. Aan de noord- en zuidzijde wordt het ingekaderd door rechte wandelpaden. Aan de zijde van de Van der Boechorststraat en aan de zuidzijde wordt het omgeven door singels. Karakteristieke bruggen verbinden dit parkdeel met de omliggende straten en woonblokken. Onlangs heeft de grote brug van Sterenberg over de Buitenveldertselaan de naam Gwijde van Henegouwenbrug gekregen. De Weide is met zijn ruime aanleg en beschutte ligging bij uitstek geschikt voor recreatie, spelen en picknicks. De sportroute loopt erlangs, evenals de bomenroute en kunstroute die door de Vrienden van het GvApark worden uitgezet.

Twikkel

Dit westelijke deel moest aansluiten op het Amsterdamse Bos. In het oorspronkelijke ontwerp waren daarom speelweides en boomgroepen opgenomen. Doorzichten zouden een sterke ruimtelijke relatie leggen met het middendeel van het park, De Weide.

In juni 2008 heeft de deelraad van Zuideramstel de ontwerpschets Twikkel van de vereniging Parken Buitenveldert vastgesteld. Hierop is door Zuideramstel in overleg met bewoners het plan nader uitgewerkt voor uitvoering. In september van 2009 startten de werkzaamheden. De herinrichting bestaat uit een aanvullende waterpartij, glooiing in de plantvakken en een nieuwe beplanting die aantrekkelijk is voor vlinders, insecten en klein gedierte zoals egels en eekhoorns. De bestaande voet- en fietspadstructuur is behouden. Vegetatie en beheer van Twikkel sluiten aan bij de smalle strook aan de zuidkant die deel uitmaakt van het Ecolint. De Vrienden van het Gijsbrecht van Aemstelpark beogen dit deel van het park te versterken als vlinder- en bloementuin.

Speelbos

Het oostelijke deel van het Gijsbrecht van Aemstelpark daarentegen werd - na verschillende wijzigingen in het oorspronkelijke plan - ingericht als uitloper van het Amstelpark. Het moest een wat ruiger speelterrein zijn, waar grotere kinderen zich konden uitleven met ontdekkingstochten. In de loop van de tijd raakte het dicht begroeid en kreeg het de naam Eikenbos.

In 2010 werd hier het plan voor het Speelbos uitgevoerd. Het eikenbos werd uitgedund, opdat gevarieerde ondergroei weer een kans krijgt. Verder werd een grote waterpartij aangelegd en kwamen er diverse speeltoestellen en een voetbalkooi te staan. Ook bevindt zich hier een hangplaats, die de Vrienden van het park willen verbeteren zodat kleine kinderen en opgroeiende jeugd elkaar niet storen.